

10. Аналіз стану здійснення судочинства в 2016 р. (за даними судової статистики) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/FC0243F91293BFEEC22580E400478576](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/FC0243F91293BFEEC22580E400478576). – Назва з екрану.

11. Статистичний збірник «Загальні показники стану здійснення судочинства в Україні у I, II кварталах та I півріччі 2017 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/F2E1A4A6EC115104C225812F00273F94](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/F2E1A4A6EC115104C225812F00273F94). – Назва з екрану.

12. «Попри невдоволення судовою системою, громадяни утримуються від участі в суді присяжних» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sc.gov.ua/ua/golovna_storinka/popri_nevdovolennja_sudovoju_sistemoju_gromadjani_utrimujutsja_vid_uchasti_v_sudi_prisjazhnih_zastu.html. – Назва з екрану.

Лучінська М.С.

аспірант,

Науковий керівник: Яновська О.Г.

доктор юридичних наук, професор,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОРЯДОК УХВАЛЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ «ПОЗА РОЗУМНИМ СУМНІВОМ»

У КПК України міститься три стандарти доведення (переконання), які на даний час є загальноприйнятими у світовій практиці: 1) це обґрунтована підозра (ч. 2 ст. 177 КПК); 2) переконання поза розумним сумнівом (ч. 2 ст. 17 КПК); та 3) достатні підстави/докази.

Беручи до уваги наведені стандарти мусимо відмітити, що багато чого для них є спільним, зокрема в інтерпретації із сукупністю положень щодо того, що «усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи» (ч. 4 ст. 17 КПК). Виходячи із цього, суд бере до уваги увесь масив наданих доказів та оцінює їх, відштовхуючись від такого психологічного аспекту, як «внутрішнє переконання» (ч. 1 ст. 94 КПК), а також враховуючи додаткові чинники, які визначені КПК України як такі, які є обов'язковими при вирішенні тих чи інших питань. З іншого боку, процедура «фактичного доказування» складена та містить у собі функціональний комплекс процедур, які наділені такими процедурними компетенціями, як «просіювання», «зважування» фактів, «аналітична дія», до кінцевого результату – «встановлення істини» [4, с. 82]. Відштовхуючись від цього, можна стверджувати, що ухвалення судового рішення за дотриманням критерію поза розумним сумнівом, відбувається теж зі свого роду «просіюванням» пропонованих до розгляду доказів. Також можна додати, що ухвалення судового рішення, без сумніву, – «полегшення совісті» суду поза розумним сумнівом.

Варто констатувати, що КПК України не надає чіткого визначення переконанню «поза розумним сумнівом». Однак, Європейський суд з прав людини, у своїх коментарях та роз'ясненнях, неодноразово зазначає та

акцентує увагу щодо важливості застосування цього переконання. Зокрема, це стосується обов'язку сторони обвинувачення щодо доведення вини поза розумним сумнівом. Беручи до уваги практику Європейського суду з прав людини зазначимо, що у процесі судового провадження важливо надати такі докази, які вплинули б на прийняття рішення з наявністю достатньо сильних, чітко обґрунтованих та викладених, взаємоузгоджених висновків або аналогічних неспростовних фактів. Адже, як відомо, презумпція є не достовірним фактом, а фактом, який допускає припущення.

Порядок ухвалення судових рішень, їх форма та зміст ухвали визначені у ст. 371–372 КПК, а також рядом інших статей, зокрема (ст. 366–368, 371–376 КПК). Щодо процедурної частини, то рішення у справі приймається більшістю суддівських голосів (ст. 375 КПК). Предметність винесеного вироку (ст. 370 КПК) полягає передусім у його відповідності закону, обґрунтованості, вмотивованості, відповідності Конституції, Загальної декларації прав людини, врахування базових положень та роз'яснень Європейського суду з прав людини. При колегіальному розгляді справи кожен із суддів, які брали участь у справі, ставить підпис під судовим рішенням [3, с. 213].

Серед ряду питань, які вирішує суд перед ухваленням вироку такі, як: чи мали місце кримінальні діяння; чи є пряма вина обвинуваченого у вчиненні цього діяння; чи є підстави щодо покарання за вчинений злочин; чи є якісь обтяжуючі обставини; щодо міри покарання тощо. По кожному із цих аспектів суд робить висновки враховуючи стандарти доведення (переконання).

Стосовно порядку ухвалення судового рішення за дотриманням критерію поза розумним сумнівом, то передусім варто зазначити, що суд має отримати не просто достатню кількість доказів по справі, а має отримати ці докази, такої якості та кількості, які у своїй сукупності переконували суд у тому, що особа винна згідно зі стандартом «поза розумним сумнівом» (ч. 2 ст. 17 КПК). Як свідчить практика, як вітчизняна, так і загальноєвропейська, у випадку, коли доказів недостатня кількість, суд робить висновок щодо недоведеності цієї обставини. Це, звісно, негативно впливає на судове провадження та ухвалення обґрунтованого рішення [5, с. 177].

У випадку, коли певна обставина по справі доводиться лише непрямими доказами, їх кількість має бути достатньою для того, щоб зробити висновок щодо вини поза розумним сумнівом. У той же час, перевірка належності доказів здійснюється відповідно до ряду статей (ст. 85, ч. 1 ст. 91, 94 КПК); допустимість доказів (ст. 86–90, 94 КПК); достовірність доказів як окремо кожного, так і у сукупності (ст. 94 КПК); щодо показань свідка (ч. 5 ст. 95, ст. 97 КПК); достатність наведених сторонами доказів (ст. 92, 94 КПК) та ін.

Наприклад, розгляд цивільних позовів здійснюється за низкою правил, які прописані в КПК України. Як зазначено у ст. 128 КПК, норми ЦПК України можуть бути використані для заповнення прогалін в регулюванні КПК. Так, якщо встановлено факт наявності події кримінального правопорушення, але в діях обвинуваченого відсутній як такий склад самого кримінального правопорушення, зокрема, якщо вина обвинуваченого не доведена із використанням стандарту «поза розумним сумнівом» – позов залишається без розгляду (ч. 3 ст. 129 КПК).

З іншого боку, якщо мова йде про кількісне мірило суддівства за дотриманням критерію поза розумним сумнівом, то із позиції кримінальної науки тут немає точного числового значення. Якщо у цивільних позовах це може бути більше, а ніж 50% і це буде «поза розумним сумнівом», то в кримінальній справі мова вже йде про діапазон 90–100% [4, с. 19]. На наш погляд, щодо цивільних позовів, то там ймовірно більше присутній елемент невпевненості. З позиції кримінального судочинства, то тут вже можна говорити про більш точне ухвалення рішення по провадженню. Хоча, трапляються випадки, коли суд, беручи до уваги всі докази перебуває у сумнівах «по совісті».

Зазвичай судові рішення приймаються більшістю суддівських голосів, що входять до складу суду. У свою чергу це означає, що більша кількість суддів, дотримуючись критерію поза розумним сумнівом та не виходячи за межі своєї совісті, у кінцевому результаті, приймає обґрунтоване рішення. У свою чергу, це означає, що представлені докази прямолінійно вказують на вину особи, яка скоїла злочин. І вектор зміни суддівського рішення прирівнюється до нуля.

Маємо констатувати, що сама по собі концепція «розумного сумніву» відкидає вимогу встановлення факту істини та замінює її своєрідним допусканням високої ймовірності судового рішення. Такий підхід до визначення судової достовірності при ухваленні рішення базується на засадах законності, змагальності, рівноправності сторін, які є основою сучасної ідеології процесуального права. Як бачимо, закон ні в якому випадку не обмежує суддів у піклуванні про формування внутрішнього переконання в умовах та в порядку, за допомогою яких можна стверджувати, що будь-яка розсудлива людина при тих же доказах здатна прийняти ідентичне рішення. Суддя має не тільки сам бути переконаним в існуванні поза сумнівних доказів, але і належним чином мотивувати, аргументувати свою позицію для всіх учасників судового процесу, в чому переконаний він особисто. Суддівська позиція ухвалення судового рішення за дотриманням критерію поза розумним сумнівом виключає будь-який елемент невпевненості по даному рішенню.

Варто додати, що ухвалення судового рішення за дотриманням критерію поза розумним сумнівом широко використовується міжнародними судами, зокрема міжнародний суд ООН, міжнародний кримінальний суд, європейський суд з прав людини та ін. Виходячи із цього, доцільним буде подальше вивчення міжнародного досвіду суддівства відповідно конструкції «поза розумним сумнівом» із метою подальшої якісної трансформації вітчизняної практики, виділяючи ключові «вузькі» місця та споріднені компоненти, які забезпечать ефективну роботу усього механізму доведення «поза розумним сумнівом».

Також вбачається необхідним розширення дії концепції стандарту доведення «поза розумним сумнівом» у вітчизняній правовій доктрині, актуалізуючи її дію не тільки у рамках кримінального процесу.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, ст. 88.

3. Марчук Н.О. Настільна книга професійного судді (кримінальне провадження) / Н.О. Марчук, В.В. Касько, Р.О. Куйбіда, М.І. Хавронюк та ін. – К.: «Арт-Дизайн», 2015. – 248 с.

4. Степаненко А.С. Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» у кримінальному провадженні: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А.С. Степаненко. – Одеса, 2017. – 234 с.

5. Шевчук М.І. Функції суду в сучасному кримінальному провадженні України // Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку: – Херсон, – 2014. – С. 177–179.

Мильцева В.С.

аспірант,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОЇ СУДОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що ефективне запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в судовій системі України є необхідною передумовою забезпечення здійснення правосуддя, а також спрощення всіх етапів реалізації судочинства. 3-го жовтня 2017 року Верховна Рада України прийняла законопроект № 6232 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», яким внесені зміни до процесуального законодавства України, зокрема яке стосується імплементації електронного судочинства [1].

Так, Законодавець вводить поняття «єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система». В зазначеному вище законопроекті, визначається, що в судах функціонує єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, що включає в себе можливість подання позову до суду в електронній формі, визначення судді або колегії суддів через автоматичний розподіл справ, можливість зберігання та ознайомлення з матеріалами справи в електронній формі, розгляд справи з застосуванням відео та аудіо засобів, отримання повісток та повідомлень на електронну пошту та СМС та інше.

Відповідно до «Концепції галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи» [2], реалізація даної концепції дасть змогу вирішити заплановані стратегічні завдання, що сприятиме підвищенню рівня інформатизації судів, ДСА України, інших органів та установ судової системи і забезпечить умови для функціонування Єдиної судової інформаційної системи України та буде відповідати все більш активним та конкретним вимогам громадян з розширення інформації про діяльність судів та установ судової системи.